

List izhaja
dvakrat na mesec.
Posamezna št. 75 p
Naročnina
mesečno 1.50
Rokopis se
vračajo.
Nefrankirana plačila
se ne sprejemajo.

WAR INI INVALID

Poštnina plačana
v gotovini.

Uredništvo in
upravnništvo v
Št. Peterski
vojašnici.

• Glasilo izvršnega odbora udruženja vojnih invalidov, vdov in sirot kraljevine SHS.

VSEH MRTVIH DAN

Zaščitimo žrtve redukcije.

V načrtu novega invalidskega zakona je postavka, da bodo imeli vsi dotični, ki so reducirani potom specijelnih invalidskih komisij pravico tekom enega leta po rešitvi specijalnega sodišča v Beogradu obnoviti postopanje. To je sicer res nekako priznanje in zadoščenje onim, ki jih je vsled poslovanja specijelnih komisij zadela velika občutna krivica. Vprašanje pa je, kdaj se bo s tem postopanjem popravilo zlo in kakšne posledice imajo dotlej po krivici naši reduciranci.

Kdo jim bo plačal zaostalo pokojnino, kako se bodo izučili primernih obrtov, ker se jih vrže iz invalidskih zavodov, kdo jim bo plačal popravilo protez in ortopedičnih aparatov in kam naj se obrnejo pohabljeni ljudje brez vsake zaščite? Ali jih bodo mogoče preskrbeljevale občine, ali dobrodelni zavodi?

Novi zakon jim bo priznaval nadaljno zaščito samo do končne rešitve specijalnega sodišča. Potem naj pa trajajo obnove po našem običajnem postopanju leta in leta. Kdo bo dajal med tem časom zaščito in pomoč obogim reducirancem? Poglejmo kako se rešujejo prijave za pokojnino. Po par let imajo že razni invalidi in vdove vložene prošnje, ki niso rešene in vsled tega ne dobivajo pokojnin.

In kako rešuje specijalno sodišče? Nakopičenih ima okoli 150.000 aktov, ki so jih poslale specijalne komisije. Niti še vpisani niso vsi. Med tem časom, da bodo rešeni, lahko vsi naši reduciranci pomro.

Zato je treba najti drug način in možnost, da se nepravilno delo specijelnih komisij popravi hitro in točno.

Pohabljeni ne morejo čakati, njim je treba nadaljne zaščite in pomoči. To ne more držati za specijelni pregled, ako se samo, hitro pregle da in premeče kopice aktov ter se jih razmeče na levo in desno in reče: »Ti so invalidi in oni niso invalidi«. Treba je dati možnosti pozvedb in argumentacij pri tem pa vpoštovati kakšne so mogoče. Kje so dobili invalidi svoje rane in pohabljenе ude kakor v vojski? Odkod pa naj bi bilo drugače toliko pohabljenecv? Saj se vendar vidi na telesu, kakšne so hibe, kakoršne more narediti samo vojska.

Ali je težko dokazati? Vsak župan je moral tudi videti, kdo je šel zdrav v vojsko in prišel iz nje pohabljen. Saj je bilo celo zaukazano, da se je moral pri županstvu vselej prijaviti. Kje pa naj bi bili ljudje za časa odsotnosti od doma kakor v vojski? Zato je gotovo, da so postali tam invalidi.

Specijalna komisija je zahtevala od njih dokumente ali priče. To pa šele sedaj po petih in še več letih. Kako pa naj ima invalid danes dokument, če so mu ga pa že tekom dobe vzeli in zamenjali z novim?

Ako je ležal ranjenec nezavesten na bojnem polju gotovo ni pazil, kdo ga je videl, da je bil ranjen. Bil je med tujci, nepoznanimi ljudmi ni niti njihovega jezika razumel. Ravnotako v bolnici.

Kam naj gre po priče?

Sicer pa so skoro vsi invalidi preskrbeli kak mogoč dokument in ga predložili specijalni komisiji.

Kljub temu jih je reducirala. Pri nas imamo slučaje, da težkim pohabljenecem ne priznavajo invalidnosti kljub temu, da so predložili popolnoma verodostojne avstrijske dokumente, ali pa navedli priče. Dotične priče niti zaslišane niso bile.

Tako se postopa s težkimi vojnimi žrtvami. Proti temu pa ni pritožbe. Na smrt obsojene vprašajo vedno, ako še kaj žele in ali imajo kako pritožbo.

Našim reducirancem pa niti ne povejo vzroka, zakaj so reducirani.

Tiha, samotna pokopališča se zopet za en dan spremene v obljudene prostore. Tisoče in tisoče lučic zagori na grobovih, skrbno zrahljanih, ovenčanih in razcvetenih . . . Ne vsi. Mnogo od njih je pozabljenih, na mnogih ne gore lučke, niti ni cvetic. Samo kinč prirode je, vsakdanja trava . . .

Ob okinčanih in razsvetljenih grobovih se ustavljajo šetalci, z resno zamišljenostjo na obrazu ogledujejo napise na spomenikih, cvetje in trepetajoče lučke. Za hip ožive v spominu živih — mrtvi . . .

Ob takih grobovih postoje, tudi pokleknejo najbližji v grobu počivajočemu, pomolijo, solzo otrejo . . . Mrtvi oživijo v njih molitvi-spominu, v svetli solzi.

Ob pozabljenih grobovih pa nikdo ne kleči, nikdo ne moli. Mimogredoči se ozrejo mimogrede nanj, in tudi v tem mimogredočem spominu oživi pozabljen, kakor je živel še za žive dni — pozabljeno.

In mnogo je takih grobov.

Premnogo je grobov, ki jih ni več videti, po katerih orje plug. Bojišča so taki grobovi. Kdo tam ozaljša tisočeri zadnji dom, kdo jim prižge lučko? — Pred desetimi leti so ti mrtveci še vsi in zdravi, polni življenjske moči ogledovali na vseh mrtvih dan ovenčane grobove. Letos in cela leta jih že ni več . . .

Pozabljeni . . .

Kakor so pozabljene strohnele roke in noge stoterim invalidom, tako so pozabljeni mrtveci na bojiščih. Kdo se jih spominja?

Samo še živeči lastniki tistih strohnelih rok in nog se spominjajo svojih udov. Samo dete, sedaj že morda mladenič, mladenka, žena, oče in mati se spominjajo daleč na bojišču pokopanih dragih. Samo ti prižigajo daleč od njih v svojih srcih lučke in jim zaljšajo grobove in v njih spomnih živi njih otrok, mož, oče . . . Tisti pa, ki bi morali prižigati lučke utehe, plesti vence pomoči, tisti se ne spominjajo mrtvih, umrlih za to, da danes mogočniki smejo pozabljati na nje.

Invalidski zakon, ki stoji pred vrati parlamenta, zmrzuje. Ta kinč na grobove padlih, ta lučka v spomin žrtvam ne more zagoreti in pomoč ne more vstopiti in prinesiti uteho trpečim, ker vratarji nimajo časa.

Tak je letošnji dan vseh mrtvih.

Krizantem na grobove milijonom noče nihče postaviti. Krvave nageljne so pa pobirali radi in z zanosom, češ, to so naši junaki.

Eh . . .

Ne moremo na vaše nepoznane grobove, tovariši naši iz strašnih dni. Ali v bornih naših srcih brlijo lučke spomina na vas. Če tudi so naši udi pokriti s ponošeno in raztrgano obleko in stojimo ob križpotjih proseči, v naših dušah spletamo vence vam, ki ste vse žrtvovali. Če tudi ste pozabljeni od vseh, ker ste mrtvi, vendar v nas živi na vas spomin, v nas, ki smo še živi, a že tudi — pozabljeni.

Situacija za invalidski zakon.

Odkar je podala zadnja Davidovičeva vlada ostavko stoji tudi akcija za naš zakon. Parlamentarni odbor je nekaj dni še pretresal načrt, sedaj pa je isti zrel za predložitev skupščini. Izredna skupščina se je 11. t. m. sestala le za kratko dobo, da je izvršila par sej parlamentarnega značaja. Redno zasedanje skupščine bo, ako se bo sestavila zopet delavna vlada. V slučaju, da ne bo mogoča nikaka kombinacija strank, bo sestavljena volilna vlada, katera pa gotovo ne bo izvršila nikakega drugega delavnega programa.

Mandat za sestavo nove vlade ima g. Kosta Timotijević. In sicer ima namen sestaviti koncentracijsko vlado, ki naj bi izvršila najnujnejše zakone pred vsem invalidski zakon, potem pa zakon proti korupciji in mogoče še drugo nujno zakonodajo.

Ako se posreči g. Timotijeviću sestaviti tako

vlado, imamo zopet precej izgleda za invalidski zakon.

V nasprotnem slučaju, ako bi bila volilna vlada pa našega zakona gotovo še ne bo.

Odvisni smo toraj od situacije.

Nevarnost obstoja tudi v tem, da ne bi nova vlada zavrgla sedanji izdelan načrt invalidskega zakona in pričela izdelavati zopet drugega.

Imajo pa itak že vse skupine, ki so bile na krmilu svoje načrte tako, da se moramo samo vpraševati, kateri je boljši.

Središnji odbor, izpopolnjen z nekaterimi odborniki izvršnih odborov stoji stalno na straži in delu.

Takoj ko bodo sprevideli novo situacijo, bodo zavzeli primerno akcijo. V najkrajšem času je pričakovati odločitve na eno ali drugo stran. Neka nova vlada se mora sestaviti, in videli bomo takoj kako stoji akcija za invalidski zakon.

In vse to imenujemo specialni pregled. Vsaka pravda in vsako postopanje teče toliko časa, dokler ni razčiščeno in dokazano. Pri specialnem pregledu pa ni mogoče nobenih nadaljnjih pozvedb dokazovanj in pritožb. Ni priziva.

Kaj je bil toraj namen specialnih komisij? Ne utrditi ni pretehtati slučaje, temveč reducirati čimveč invalidov. Preveč je vojnih žrtev.

Tovariši, to je vprašanje, ki je napravilo tako zlo med našimi vrstami, da ga ne izravna noben invalidski zakon.

Na ta način naj pustimo razredčene vrste in svoje dvojne žrtve izven zaščite zakona, za katerega vodimo danes pred vsem borbo. Težko prizadeti tovariši naj ostanejo trajno ali stalno brez pomoči. Nkakor ne. Ker je naše udruženje že ponovno izjavilo, da ne priznava specialnih komisij in njihovega nepravilnega postopanja, naj zaščiti prizadete reducirance tako, da bodo dobili svoje pravice takoj nazaj. Oni ne smejo in ne morejo čakati nekega negotovega načina, ki ga bo nudil šele bodoči invalidski zakon.

Sicer je pa zakon sam vedno negotov, ker ga vsaka vlada samo pričinja sprejemati in dela vsaka svoj načrt. Tako postopnje zna trajati na ta način v večnost.

Vprašanje redukcij je vitalno vprašanje, ki se mora na vsak način brez vsakega odlašanja rešiti.

Znano je, in tudi sedanja vlada je sama priznala, da so specialne komisije nepravilno reducirale, zato se je odločila postopanje popraviti, toda šele z zakonom.

Imamo invalide na cesti, kamor so jih poglani iz invalidskih domov, prekinili jim učenje, vstavili podporo, ukinili izdelavo in popravo ortopedičnih pripomočkov itd. Ali naj ti reveži čakajo šele novega zakona?

Sedanji zakon jim tudi ne predvideva nobenih specialnih komisij, pa so vendar bile in jim napravile zlo. Specialno invalidsko sodišče mora biti zato, da predmete revidira potrjuje, ali odklanja.

Tam se mora vprašanje pravično rešiti ter vsak slučaj temeljito pretehtati. Dopustiti pa se mora vsako naknadno dokazilo in napraviti vse potrebne nadaljne poizvedbe.

Zakaj bodo obnove, ker se že sedaj lahko pravilno reši. S tem bo veliko manj obnov in dela.

Prizadeti pa bodo prišli čimprej nazaj do svojih pravic, ker jih neobhodno potrebujejo.

V interesu javnega ugleda, morale in socialne pravičnosti se ne more dopustiti na ta način izbacene vojne žrtve brez prepotrebne pomoči. To bi bilo zelo nečastno za cel naš narod. Ali vidijo to naši poslanci?

Invalidi državni nameščenci.

Državni nameščenci invalidi so po dosedanjih predpisih popolnoma neenkopravni s svojimi drugimi tovariši, ki niso državni uslužbenci. Definitivni državni nameščenec ne prejema nikake invalidske pokojnine iz razloga, ker ne more prejemati nihče od države poleg plače še pokojnino. Le provizorični državni nameščenci prejemajo polovico invalidske pokojnine, kar je tudi zelo čudno zakaj ravno polovico, in ne cele, ali pa nobene? Vsa dosedanja invalidska začasna zakonodaja prezira in zapostavlja državne uslužbence za drugimi invalidi.

Tudi sedanji vladini načrt invalidskega zakona vsebuje glede pokojnin državnih nameščencev določbe, s katerimi misli iste oškodovati napram drugim tovarišem.

Člen 41, tretji odstavek načrta pravi:

»Ako osebe, navedene v prednjem odstavku (to so oni, katere navaja VIII. del zakona o ustrojstvu vojske) po označenem roku ostanejo nadalje v državni službi, dobivajo za čas službovanja invalidnino, katera znaša 15 odstotkov povečanje njihove osnovne in položajne plače.«

Tako bi prejemali državni uslužbenci invalidi na ime invalidnine sledeče zneske:

1. Služitelji	423— 981 Din na leto
2. Zvaničniki	501—1332 » » »
3. Uradniki III. kat.	657—1917 » » »

4. Uradniki II. kat.	738—2556 » » »
5. Uradniki I. kat.	990—3600 » » »
6. Podoficirji	720—1674 » » »
7. Oficirji	990—5310 » » »

Iz teh podatkov se razvidi, kolika je razlika med prejemki onih invalidov, ki imajo svobodne poklice in državnimi uslužbenci.

Invalid redov 20 odstotkov nesposoben dobi letne pokojnine 1080 Din, potem se pa ista povečava pri vsakih 10 odstotkov za 540 Din; pri kaplarjih pa se poveča še za 5 odstotkov.

Nepravilno je, zakaj bi moral invalid državni uslužbenec dobivati manj nego njegov tovariš v svobodnem poklicu. Poleg pokojnin pa bodo oni iz svobodnih poklicev dobivali še dodatke ali draginjske doklade.

Res je, da so pokojnine odvisne od višine plačevanja davkov in drugih naravnih ugodnosti, toda državni uslužbenec invalid ne doseže nobeden takega položaja, da bi se mogel primerjati z onimi, ki imajo toliko premoženja, da plačajo tako velike davke. Državni uslužbenci so posebno v današnjem času tako sproletarizirani, da se jih more primerjati samo z najnižjimi sloji v svobodnih poklicih.

Kar dobi državni uslužbenec od države iz naslova plače mora pošteno in krvavo zaslužiti. Invalidska pokojnina pa se daje za žrtvovanje, katero je kdo doprinesel v vojski za državo. To-

raj ali so pri tem državni uslužbenci kaj manj storili? Ali naj gre to na račun njihove sedanje plače, ki jo pošteno odslužijo?

Zakaj se jim ne plača njihovo žrtvovanje tako, kakor drugim vojnim tovarišem. V projektu predvidenih 15 odstotkov povišic ne daje državnemu uslužbencu enakopravnosti napram drugim tovarišem.

Vladna utemeljitev načrta invalidskega zakona pravi:

»Invalidom državnim uslužbencem, ki po onesposobljenju ostanejo v državni službi se mora priznati neka invalidnina, sicer bi bili kaznovani, ker so ostali v državni službi. Država nima interesa, da goni invalide iz državne službe. Zato jim daje kot invalidnino toliko, kolikor predvidevata čl. 268 vojnega zakona in čl. 31 zakona o državnih uslužbencih in sicer 15 odstotkov povišanja osnovne in položajne plače.«

Ta dva člena govorita o povišicah v prednavedeni višini za slučaj, ako oficir, podoficir, kak drugi tehnični vojaški uslužbenec ali pa civilni uslužbenec ostane še potem v državni službi, ko je dosegel najvišjo osnovno plačo.

Ne vemo, kaj ima invalidnina opraviti s temi 15 odstotnimi povišicami. Zakaj je zakonodajalec vzel za podlago ravno zgoraj citirana člena, ki govorita o povišicah doslužnim državnim uslužbencem. Isti dobijo 15 odstotkov od svoje zadnje plače, ki je najvišja kolikor jo morejo doseči. Na ta način so njihove povišice izdatne. Plače invalidov državnih nameščencev pa so lahko še prav nizke, kar je tudi v največ slučajih. Tako tudi 15 odstotna povišanja teh malih plač ne zaleže veliko in nikdar ne izenači invalida državnega uslužbenca z drugimi invalidi.

Poleg tega pa razmerje teh povišic napravlja zelo neenakomerne invalidske pripadke med posameznimi državnimi nameščenci.

Vojaške plače so znatno večje od civilnih. Tako bi osebe, ki ostanejo nadalje v službi pri vojaki prejemale precej večje poviške, kakor one, ki grejo v civilno državno službo.

Ako je na primer 80—100 odstotni invalid sluga v državni službi, njegov 20 odstotni tovariš pa uradnik I. ali II. skupine ali celo oficir ali višji oficir, koliko večje prejemke bi dobival 20 odstotni invalid na višjem položaju kakor oni z 80—100 odstotkov na nizkem položaju. Pa tudi v eni in isti službi ter v enakem položaju ne gre, da bi dobivala lahki in težki invalid enake prejemke na ime invalidnine.

Zato je podlaga kakoršna je vzel zakonodajalec za invalidnine državnih nameščencev potom gori omenjenih členov vojaškega zakona in zakona o državnih nameščencih neumestna in nepravilna.

Udruženje vojnih invalidov nastopa proti tem določbam in zahteva, da se prejemki in pravice državnih nameščencev uredi bolj pravično in sorazmerno z drugimi invalidi.

Ivan Vuk:

Prostitutska knjižica.

Čakalnica oblastnika.

Preproge, zrcala in mehki fotelji. In toplo, prijetno je v čakalnici. Na stolu sedi ženska. — Zaplakane so njene oči, lica mokra od solz. Ne upa sesti na mehki fotelj, ona, sirota, vdova delavca. Tam sedi samo gospoda, ki čaka da pride pred oblastnika s prošnjami za pomoč za večje obogačenje. Ona pa, vdova, hoče pred njegovo obličje s skromno prošnjo, da ga prosi za pomoč v stiski, da jo brani pred gospodarjem hiše, kjer ima sobico in kuhinjo.

Iz te sobice in kuhinje jo pode. S petletno hčerko jo hočejo vreči na ulico, sedaj, ko je tak mraz in ni nikjer zavetišča.

Tovarnar je Pajkovič, lastnik hiše. Ima razkošno stanovanje z 9 sobami, položene s preprogami. S sten gledajo zrcala, kakor tu, v čakalnici oblastnika in mehki fotelji so okrog ličnih mizic. Kaj njemu skromna sobica s kuhinjo? Ali vendar mu je potrebna. On trdi, da mu je potrebna in ona se naj izseli.

Kam?

To je tovarnarju Pajkoviču vseeno. V hlev, v gozd, pod most reke, kaj ga briga. On rabi tisto sobico s kuhinjo.

Ali zima je, januar mesec. Gozd je zasnežen, hlevi zaprti, da ne zebe živino. Pod mostom je sneg. Hčerka pa nima tople obleke, niti čevljev. Zmrzne sirota v tem mrazu.

A njega tovarnarja to ne briga. On potrebuje tisto sobico s kuhinjo.

Kje naj išče pomoči vdova pred bogatinom? V tej strašni stiski — jutri že bi se morala izseliti — čaka tu, v čakalnici oblastnika, da ga prosi pomoči in zaščite. Njega bogatina proti bogatinu.

O vdova, o mati... Ali je to mogoče? Ali je mogoče, da poreče oblastnik tovarnarju:

»Ne smeš... Imaš svoje razkošne sobane, ta žena pa nima drugega kakor sobico nima drugega kakor sobico s kuhinjo. Pusti jo, zakaj, zakon jo štiti...«

Ali je mogoče, da poreče tako? Ali je mogoče, da zakon, napisan od bogatašev udari bogataša.

O, vdova, mati... Glej, skoro prideš na vrsto... Skoro izveš resnico. Obriši solze, da se ne razjezi oblastnik.

Žena otira oči in otira lice ter se hlabri.

Glej, sedaj vstane. Bliža se k vratom. Še trenutek in že stopi čez prag v kabinet, kjer je zakon in oblast.

Minuta mine. Ne cela, in vrata se odpro. Žena stopi iz kabineta in lice ji je ledeno blede. Ne plače več, ne more. Samo tam, v kotu ustnic vztrepetava. Od obupa...

Ne more pomagati oblastnik. Pogledal jo je samo od nog do glave in rekel:

»Mladi ste še.«

»Trideset let,« je dahnila, ne sluteč, zakaj je rekel tiste besede.

Potem je na sekundo molčal. Razprostrl je z rokami.

Hiša je tovarnarja. Njegova last. Zato se on, oblastnik, ne more vmešavati. Ako tovarnar potrebuje sobico s kuhinjo, ki je v njegovi hiši, jo lahko vzame. Tudi celo hišo, ako hoče, lahko razruši. Kdo mu more kaj, ko pa je njegova?! Zakon pravi, da nikdo nič.

»Gospod,« je trepetala žena. »Petletno hčerko imam in zima je.«

Oblastnik je zmajal z ramami, dostojanstveno in obžalujoče:

»Ne morem pomagati.«

»Kaj mi je storiti,« je obupno dahnila žena. »Svetujte mi, gospod!«

»Hm... Dalo bi se sicer že... Nekako. No, ali to je kočljiva stvar...« Sicer pa,« je govoril in spremljal ženo k vratom, da je morala nehotite iti, »pogovorite se s kom, da vam svetuje.«

Odprl je sam vrata in ona je šla.

Na vrsto je prišla neka gospa. Bogato oblečena gospa. Čakalnica je bila prazna.

»Vi ste gotovo radi stanovanja,« jo je nagovoril lakaj.

Žena se je ustavila.

»Iz sobe me gonijo, a imam petletno hčerko.«

»Pa je obljubil, da pomaga?«

Žena je otrla v kotu očesa solzo.

»Ne more, pravi... A jaz moram jutri iz sobe.«

»Teško je,« meni lakaj. »Dalo bi se pomagati, samo tega ne boste naredili.«

Ženi je vstal up. Ona ni razmišljala, kaj more in kaj ne more, nego je hotela samo eno:

V memorandumu, ki ga je stavilo združenje skupščini zahteva, da se sprejme v invalidski zakon sledeča določba:

»Aktivni državni uslužbenci dobivajo ako ostanejo v državni službi ali pa vstopijo na novo v njo kot invalidninó toliko odstotkov svoje osnovne in položajne plače, kolikor znaša procent njihove nesposobnosti.«

Ta zahteva združenja, je za današnje razmere popolnoma pravična.

Mora se vpoštevati, da bodo dobivali invalidi izven državnih služb poleg invalidnin tudi dodatke ali draginjske doklade, ki bodo njihove prejemke dokaz zvišale.

Državni uslužbenec pa bi bil pri tem, ko mora svojo plačo v službi pošteno odslužiti preveč udarjen in bi vsled tega ne mogel imeti veselja, da služi nadalje.

Kakor že rečeno, priznava zakonodajalec sam, da ne sme biti v interesu države, da goni invalide iz državnih služb. Toda z določili, ki jim priznavajo samo 15 odstotkov povišice osnovnih in položajnih plač, bi tega ne preprečila.

Edino pravično je, da prizna zakon enake pravice in zaščito vsem vojnim žrtvam bodisi, da imajo svobodne poklice ali državne službe.

Kaos, nada in rešitev.

Invalidski zakon! Invalidski zakon! Invalidski zakon in večno invalidski zakon. Oh, kako protivno nam je vse to postalo in kako težko ga pričakujemo. Kaj smo že vse pretrpeli zbog njega? Koliko se trudimo zanj? Kolikokrat se je nam že nasmehnil in že šest let nas drži v obupu. Kaj vse nismo storili zanj? Koliko tovarišev nam je zlomil, koliko jih spravil na drugi svet, koliko rodil razočaranj? Vse smo storili zanj in ničesar ne dobimo. Tri vlade so padle zbog njega, razpustila se je ena skupščina, naredil se je zbog njega današnji kaos. Krono smo pripravili v delikatno situacijo in to vse radi invalidskega zakona in malodane bi se skoraj naredila revolucija radi tega.

In dokler se vse to dogaja, se invalidi polagoma preštevajo, zredčujejo in polagoma izgubljajo. In zakaj vse to? Zato, ker ni bilo rodoljubov v letih 1921, 1922 in 1923 in jih ni niti danes v letu 1924, čeprav se o tej besedi toliko govoriči.

Ko je bilo vojnega plena na milijarde, milijoni za prodano živino in konje, ki so se dobili na račun reparacij, ko je država imela velike dohodke od sekvestrov in drugod, tedaj se ni hotelo rešiti vprašanje invalidov. Danes je sicer težko najti finančnih virov, da se pokrije, kar bi se moralo že zdavnaj pokriti. Po šestih letih debelih krav, prihaja šest mršavih let.

Dogodki, ki se te zadnje dni odigravajo pred našimi očmi, nam dajo polno razlogov, da naša življenjska vprašanja potisnemo v drugo vrsto, in da v prvo vrsto stavimo vprašanje države. Ali če tega nočejo storiti državniki, zakaj naj store

to invalidi, že itak skoro vse žrtvovavši. Sami prepri, sami strankarski prepri, borba za oblast te ali one stranke, nič državnega, nič rodoljubnega, samo fraze, za katerimi se krije umazano koristilstvo, to je bistvo teh dni, ko naš zakon leži na mizi predsednika skupščine.

Marsikaj se dogaja v političnem življenju, a to, kar se dogaja sedaj, to je skrajno. Vohunstvo, podtikanje, intrige, malenkosti, vse to karakterizira današnjo krizo, ki uničuje projekt invalidskega zakona. Ni torej čudo, da je pri takih razmerah invalidski zakon moral čakati do danes nesprejet in neuzakonjen, da so invalidi in njih otročiči obsojeni trpeti, prezebiti, gladovati polnih šest let.

Realiziranje vseh naših nad in želj, rešitev iz sedanje negotovosti in pozabljenosti je mogoče le potom invalidskega zakona. Projekt je izdelan z našim sotrudništvom. On nam nudi nekaj, kar nas bo vsaj nekoliko v glavnem zadovoljilo — popolnoma nas zadovoljiti ne more. Premalo je umevanja tam, kjer bi ga moralo biti največ.

Vendar upamo. Mi upamo, da se nas narod vendar enkrat usmili, da rabimo to ponižno besedo in se ozre na nas in našo bedo ter nam da, kar je nekoč obljubljal.

Tri so jasne naše besede kot naslov tega članka. Po *kaosu* je naša velika *nada*, da je blizu naša *rešitev*. Naša rešitev to je invalidski zakon.

Torej, dajte nam invalidski zakon, a potem, če že hočete, idite na volitve.

Naše stavbe.

Komisija za vračajoče se vojnike v Ljubljani je imela svoj fond še iz Avstrije, s katerim je njen odbor po prevratu počel graditi koristne zavode in naprave v prid vojnim žrtvam.

Kupila je dva gradova na Gorenjskem in sicer Golnik in Sangrad za namenom, da namesti v njih zdravilišča za invalide. Pozneje je San-

grad prodala, ker je izprevidela, da ga ne more vporabiti za noben namen vsled raznih neprilik.

Grad leži pod Storžičem ter ima krasno lego med čistim planinskim zrakom. Za pljučno zdravilišče je toraj najbolj prikladen.

K stavbi spada tudi nekaj posestva in raz-

Sedla je na stol in se zagledala v lice hčerke, ki je rdelo vse sveže, kakor jagode. In tedaj je iz široko odprtih oči pripolzla solza, še ena in še ena... Tiho je tekla po bledem, kakor okamenelem licu žene-matere.

»Kaj bo s teboj, kaj bo s teboj, dete, ko že tvojo mamico prodajajo.«

Obup je bil v teh besedah in solze so jih dušile.

»Zima je zunaj, mraz, tovarnar pa nas že jutri posadi na ulico. Že jutri ne boš več spala. Že jutri se boš, sirota stiskala k mamici, da bi te ogrela, a mamico bo tudi zeblo.«

Zakrila je obraz v odejo in stresljaji telesa so pričali o strašni boli, ki je divjala v prsih in obupu, ki ji je stiskal srce.

Nato je vstala. Kakor v omotici je šla po sobi in se dotaknila peči.

»Prostitutsko knjižico vzemi, pa bo soba in kuhinja,« ji je šumelo v ušesih.

Ozrla se je na speče dete.

Nenadoma pa, kakor da jo je ošinila neka nova misel, je njeno lice zadobilo trd izraz, poln obupne odločnosti. Zakurila je peč. Naložila je premog, poslednji, ki je bil in se vrnila k hčerki, ki se je v sanjah nasmihala.

»Sladek je tvoj sen,« je rekla v mislih, gledaje na spečo v neizmerni ljubezni in bolesti. »Naj ga ne kali mrzel dan tega življenja, ki je tam zunaj na ulici.«

Stopila je k peči, pogledala, če se je ogenj dovolj razgorel in nato zaprla vratica peči in ventilator.

na gospodarska poslopja tako, da se vodi lahko vso potrebno ekonomijo.

Ker je bila stara grajščinska stavba prejemajna, da bi se moglo v njej namestiti zadostno in primerno moderno zdravilišče, je ostala ista samo za stanovanja in pisarne. Poleg nje pa so zgradili nov moderni paviljon, v katerem stanujejo danes naši na pljučih bolni invalidi.

Vendar pa tudi ta paviljon zadošča le za prvo silo. Imamo veliko več bolnih invalidov, ki bi potrebovali zdravljenja. Komisija je takoj ko je sprevidela važnost Golnika in njega korist pri zdravljenju pričela graditi veliko dvonadstropno stavbo, ki naj bi bila zadostno moderno pljučno zdravilišče ne samo za vojne žrtve, temveč tudi za druge civilne bolnike.

Stavba je pod streho na zunaj popolnoma dograjena, le znotraj je treba izpopolniti in opreme s potrebnim pohištvom in instrumenti.

V tem štadiju jo je doletela že pred dobrimi tremi leti usoda današnjega stanja, ker je nadaljno odločitev prevzelo takrat ministrstvo za socialno politiko.

Nad tri leta stoji sedaj stavba nedograjena, brez vsake koristi in kljub našim opetovanim prošnjam se nihče ne briga, da bi jo napravil zmožno svojim koristnim namenom. Komisija je zgradila tudi v Ljubljani na Mirju enonadstropni paviljon, kjer naj bi bil ambulatorij za ortopedijo.

Tudi ta stavba je bila že leta 1920 pod streho popolnoma zunanjo gotova, le znotraj jo je treba izpopolniti.

Tudi to se ni zgodilo že 4 leta, pač pa se je sploh opustila misel ustanoviti v njej ambulatorij, ki se danes nahaja v nekem malem obsegu v prostorih deželne bolnice.

Stavba na Mirju stoji pusta in prazna, kakor zemlja takoj, ko jo je Bog ustvaril.

Štiri leta že čaka odločitve pa se ne more izvršiti.

Udruženje hoče, da bi se dala njemu za združne namene, pa tudi ta prošnja ne najde odmeva.

V Ljubljani potrebujemo tako močno prostorčka, ki se more danes izkoristiti, ta stavba pa stoji že več let brez koristi.

In vendar je zgrajena iz invalidskega denarja in bi bilo najpravičneje, da se da invalidom za njihovo potrebo.

Tako morajo danes trpeti ves zastoj, ki vlada v invalidskem vprašanju splošno, tudi te stavbe.

Kakor stoje pokojnine, podpore, posojila in naše dolgotrajno vprašanje za invalidski zakon, tako tudi te stavbe ne dosežejo končanja in primerne vporabe.

Ako bomo kdaj dočakali invalidski zakon, jih bo menda isti izročil Narodnemu fondu.

Mogoče se bo šele tam ganilo, da se nekaj s temi stavbami ukrene. Škode so po dolgih letih utrpele že dosti in nujna potreba je, da se

Pokrižala je hčerko in sebe in legla k nji. Objela jo je nežno in pritisnila svoje smrtnobledo lice k njenemu toplemu in rožnatemu.

»Odpusti, Bog, ta greh,« je rekla v mislih in zakrila oči. »Manjši je od onega, ki mi ga ponuja zakon.«

Drugi dan je stal pred vratmi sluga od tovarnarja, da vrže nadležno vdovo, ki noče iz sobe, na cesto.

Trka, trka, bije s pestjo po vratih. A nikdo se ne odzove. Stresa za vrata, a ni nobenega glasu.

»Morda je že odšla in iz maščevanja vzela ključ s seboj, je pomislil siti hlapec. Ali pa se je potuhnila.«

Še udarja in trese.

»Bomo že pomagali,« se vjezi in gre h tovarnarju.

»Vlomiti,« ukaže tovarnar. »Vse takoj pometati ven.«

Ko so vlomili, jim je udaril zadušljivi zrak v obraz, da so se umaknili.

Na postelji pa je ležala vdova-mati in objemala dete, svojo petletno hčerko, ki se je smehljala. Njena lica niso bila danes rožnata, nego voščeno blede. A ni je zeblo, in tudi mame ni zeblo. Tiho in sladko sta spali.

Ukaz tovarnarja se je izpolnil. Ne do pičice, zakaj, hlapci niso upali sladko spečih pometat na ulico, nego so prišli drugi možje in so ju odnesli.

Dali so jima drugo stanovanje, brez pogojev in brez prerekanja in žalitve.

Da bi si ohranila sobico s kuhinjo. Zato je rekla hlastno:

»Vse naredim, samo da hčerka ne zmrzne na ulici.«

Lakaj se je nasmehnil, prestopil z noge na nogo, kakor bi mu bilo težko to, kar misli povedati in je rekel:

»Nekak pravilnik imajo... Soba in kuhinjo se da, ako...«

»Soba in kuhinjo,« je ponavljala žena.

Ker pa je lakaj molčal, je vprašala:

»A kak pravilnik je to?«

»Da se mora dati soba in kuhinja tistim, ki imajo prostitutsko knjižico.«

Žena je široko odprla oči. V možganih je zašumelo, kakor človeku, če ga kdo udari po glavi.

Lakaj pa je govoril z glasom, kakor da človeku, kateri je v stiski, izkazuje uslugo in mu nudi pomoč:

»Vzemite prostitutsko knjižico. S tem si pomagajte. Tudi drugi so si tako pomagali. Da se vam soba s kuhinjo in nikdo vas ne sme izgnati iz nje.«

Žena je prestopila. Mimo govorečega lakaja je šla in še pogledala ga ni. On pa se je začutil užaljenega. Sprva je preseenčen obmolknil, obstal z odprtimi ustmi. Nato pa se vjezil:

»Izkažeš uslugo, pa še »zbogom« ne reče.«

Hčerka je spala na slamici, ko se je vrnila mati. Še je imela široko odprte oči, kakor tam, pred lakajem, še ji je šumelo po možganih.

takoj ukrene nekaj z nedograjenim Goinikom in ambulatoriem na Mirju v Ljubljani.

Nabolje, da takoj odloči primerno komisija, saj to je njeno premoženje. Izvršni odbor udruženja vojnih invalidov v Ljubljani izraža tem potom ponovno željo, da dobi ambulatorij na Mirju v Ljubljani v svoje roke, za združne namene.

Reduciranci in oskrba.

Specijelne komisije so predlagale za redukcijo več invalidov, ki se nahajajo v invalidskih domovih in zdraviliščih.

Takoj, ko pride odlok o začasni ustavitvi pokojnine morajo uprave domov in zdravilišča dotične invalide odpustiti.

Med učenjem, ali zdravljenjem mora invalid zapustiti zavod in prekiniti vse. To pa takoj in popolnoma nepričakovano. Navadno se v vseh slučajih dotični invalidi ne vedo kam za teči, ker so brez sredstev.

Odlok o ustanovitvi ni končno veljaven, ker mora glede redukcij odločiti še invalidsko sodišče.

Toraj tudi ni gotovo, ako bo dotični zares reduciran.

Na vsak način bi se moralo vsakega takega invalida obdržati toliko časa v zavodu, dokler ne dobi odloka specijalnega invalidskega sodišča, ker poprej ni reduciran.

Dogajajo se obupni slučajji. Teško bolne, brez udov in velike reveže so že pognali iz zavodov.

Uprave zavodov ne morejo pomagati, ker imajo tako zaukazano.

Zato je nujna potreba, da nastopi udruženje proti takemu postopanju. Središni odbor naj v tem oziru zavzame takoj primerne korake.

Treba je, da specijelno sodišče vzame najprvo in takoj v roke predmete takih invalidov, ki so v zavodih.

Čisto gotovo, da po krivici trpe reduciranci iz zavodov.

Pogledati je treba samo hibe in jasno je, da tako ne more in ne bo moglo biti.

Kdo bo povrnil škodo, ki jo bodo utrpeli reveži.

Nihče jih ne pogleda več, nihče jim ne nudi pomoči, samo moleduje okoli udruženja, da naj jim nudi svojo oporo.

Invalid mora uživati toliko časa zaščito, dokler se ne odloči konečno o njem! Zato mora dobivati svoje pripadke od države do odločitve nemoteno.

Vsaj one, ki so v zavodih, je treba jemati v obzir in rešiti takoj, kako bo z njimi.

Imamo že precej takih slučajev, ki so vredni največjega pomilovanja. Jasno je, da morajo ljudje doseči svoje pravice, pa vendar so spravljani v obupni položaj.

Proti takemu postopanju, ki lahko ni brez posledic je treba nastopiti z vso energijo.

Kako se more človeka kar obsoditi predno se prepriča o vzrokih?

Gladovna stavka invalidov v Brestovcu.

V Brestovcu pri Zagrebu je v četrtek, 16. oktobra 1924 izbruhnila gladovna stavka tam se zdravejših invalidov.

Brestovec je kake tri ure od Zagreba oddaljeno zdravilišče za tuberkulozne invalide. Po lepih serpentinastih potih se pride tja. Na Brestovcu je moderno zidano poslopje z balkoni in lepimi sobami, prav s komfortom. A motil bi se, kdor bi mislil, da je to — za invalide. To je poslopje — zdravilišče za gospodo, ki plača. Za invalide je preko dvorišča postavljeno drugo poslopje, ki se mu pravi: barake: Te barake so stare, z raztrganimi strehami, seveda iz vojne dobe. In v teh barakah se »zdravijo« tuberkulozni invalidi. Hrana je slaba in vse je slabo, ker — vlada ne da denarja. Zima je pred vratmi, skozi streho teče, a obleka, ki bi se morala dati, se ni dala, ter se je je kredit v znesku 70.000 Din ni hotel izplačati.

Gladovna stavka vojnih žrtev je bilo pač edino in obupno sredstvo, da dobe to, kar jim gre, to se pravi, da dobe to drobtinico, ki bi jo morali brez vsega dati. Žrtve, ki so v svetovnem klanju zgubile svoje ude in zdravje, se bagatelizira, se jih spravlja bolne in nadložne v raztrgane barake, se jim ne da dovoljne hrane

Invalidski zakon, to je izborna stvar. Prej je rušil vlade in razpuščal skupščino, sedaj nas pa drži. Invalidska stvar je zares vedno na mestu, kjer se gre za »pravico«.

in tople obleke, onim pa, ki niso ničesar žrtvovali, pa se zida komfortna zdravilišča. Za invalide so le pohvalna pisma, beraška palica, za davkoplachevalce invalidski davek, in to je za invalide dovolj.

Določila se je komisija, ki naj preišče, ali so pritožbe invalidov in ta stavka invalidov v raztrgani baraki in brez kredita upravičena in ki naj določi, kateri se naj kaznujejo.

Stavka se je sicer končala. Rezultat tega obupnega koraka je neznaten. Nekateri bodo reducirani, nekateri bodo dobili nekaj in stara beda bo kraljevala naprej.

Tako se postopa z invalidi, pa naj bo na krmilu vlada iz te ali one stranke. Neizbežno zlo so invalidi vsaki vladi.

Naše gibanje.

Trbovlje. Bilo je lepo jesensko jutro, toda mi smo se zbrali k žalnem dnevu. V nedeljo, dne 19. t. m. smo se spominjali tovarišev borcev za domovino in svobodo padlih in umrlih.

Vabilu udruženja so se odzvale po večini vse korporacije in društva, razun par izjem. Iz Vod v Trbovlje se je pomikal sprevod k maši.

Na čelu je korakal predsednik podružnice, za njim pa člani in članice udruženja. Pridružila se je delavska godba z rudniško zastavo, razni zastopniki oblasti in rudnika. Za njimi so šli gasilno društvo Trbovlje I., Sokoli in škvavti, Pevsko društvo »Zvon«, Orjuna, Bratstvo in zastopniki političnih organizacij. Na koncu sprevođa pa so šli počasi težki invalidi, kateri so imeli vodnike.

Ob 10 uri 30 min. je bila maša.

Na to je imel g. Velkavrh pomembni govor in tov. Rozin je apeliral na občinstvo, da pomaga vdovam in sirotam padlih. Tov. Kolenc je prečital vdanostno brzojavko na Nj. Vel. kralja, katero so navzoči sprejeli z navdušenjem. Pevsko društvo »Zvon« je zapelo pretresujočo »Oj Doberdob« in godba je zaigrala državno himno. Društva so šla mimo navzočih težkih invalidov in tako je bila zaključena žalna prireditev, ki je zarosila marsikatero oko.

Gledališko predstavo vprizori ljubljanska podružnica dne 9. novembra t. l. ob pol 8. zvečer v Sokolskem domu v Litiji v prid vojnim žrtvam. Igral bo dramatični odsek iz Ljubljane splošno priljubljeno igro »Svatba Krečinskega«. Po predstavi se bo nudila občinstvu tudi prosta zabava s plesom v gostilni pri Oblaku v Litiji. Ker so preditve namenjene predvsem za dobrodelno akcijo vojnim žrtvam se prosijo obile vdeležbe iz vseh bližnjih krajev. Kdor se slučajno

ne more vdeležiti naj agitira, da bo dober obisk in pripomore z daritvami in preplačili k gmotnemu uspehu.

Cvetlični dan je imela Trboveljska podružnica dne 19. t. m. Sodelovala je šolska mladina in nabrala v prid vojnih žrtev znesek 3533 Din 50 p. Vsem onim, ki so darovali, iskrena hvala. Usmiljena srca lajšajo gorje bednim sirotam in vdovam med tem, ko se čutijo močno zapuščene.

Žalna maša v spomin padlim in umrlim borcem se je vršila dne 22. tm. v ljubljanski stolnici. Maševal je stolni župnik g. dr. Klinar. Na koru so se pele žalne pesmi s spremljevanjem orgel. Navzoč je bil polnoštevilo oficirski in podoficirski zbor ter nekaj zastopnikov civilnih oblasti. Izvršni in podružnični odbor sta bila navzoča polnoštevilo, le od strani članstva bi bilo žleti o priliki takih prireditv malo boljše udeležbe. Vzrok je gotovo zaposlenje. Izvršni odbor izreka najlepšo zahvalo vsem vojaškim in civilnim zastopnikom za počaščenje spomina.

Bled. Tamkajšnja podružnica je priredila 12. t. m. veselico s srečolovom in trgatvijo. Od čistega dobička se bo porabila ena tretjina za spomnik padlim Blejcem, ostanek pa za akcijo razdelitve moke. Umrl je član blejske podružnice Peter Torkar iz Grada št. 26, katerega smo dne 4. oktobra t. l. spremil k večnemu počitku. Naj v miru počiva!

Od Sv. Vida pri Ptujju nam piše invalid, kako lepo s ravna z vojnimi žrtvami. Leta 1922 je podelila oblast t. Štruelju malo tobačno trafiko, ki pa zelo slabo gre, zato ker ni na pravem mestu. Pač pa je oddala finančna uprava trgovcu Šošteriču dobrostoječo trafiko v njegovem lokalu, msto, da bi jo ukinila ali priključila trafiki Štruelja. Tako stojita 2 trafiki v neposredni bližini, ena poleg druge in konkurira boljša Šoštričeva tako, da je že skoro popolnoma uničila Štrueljvo. Šošteriču, kot trgovcu, gostilničarju, posestniku 56 oralov zemlje pač ni potreba trafike. Ker se je invalid Štruelj zadolžil in nikakor ne more shajati pri tej draginji bo moral skoro trafiko opustiti. Tako se gleda na eksistenco in daje prednost vojnim invalidom. Na vse zadnje pa bodo celo rekli, da invalid ne potrebuje nobenih drugih pomoči po invalidskem zakonu, ako mu je oblaš naklonila tako dobro stoječ zaslužek, da dobiva kar po cel 1 Din 25 p. na dan dobička. Mesto reveža invalida še štiti kapitalista.